

ćanjem ohrabрили i pozdravili naši profesori: Ante Stamać, Ivo Pranjković, Dragutin Rosandić, Stjepan Babić i Ivo Škarić. Pozdravnu riječ uputili su i ravnatelj Agencije za odgoj i obrazovanje Vinko Filipović, književnik Nedjeljko Fabrio te Joško Ševo, dramski umjetnik i profesor hrvatskoga jezika.

U radnome dijelu utemeljiteljske sjednice 21 povjerenik i 21 zastupnik Društva (iz svake županije) usvojili su i izglasali Poslovnik i Statut Društva. Izabrani su članovi Nadzornoga odbora (Vesna Karaula, Ivančica Šebalj i Mirjana Žeravica), članovi Maloga vijeća (Mirela Barbaroša-Šikić, Marijana Češi, Marina Čubrić, Vesna Novak, Maja Zrnčić, Ingrid Šlosar, Senija Komić, Suzana Kačić-Bartulović). Za prvoga predsjednika Društva profesora hrvatskoga jezika izabran je Srećko Listeš.

U osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj zaposleno je više od 4000 učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika, a velik broj kroatista zaposlen je i na sveučilištima, u nakladničkim kućama, kazalištima, novinama, televiziji i u drugim medijima. Svi su pozvani. Posebno pozivamo i umi-

rovljene profesore hrvatskoga jezika da se učlane u Društvo. Jednom profesor, uvijek profesor. Član Društva može biti osoba koja je diplomirala hrvatski jezik na pedagoškoj akademiji, jugoslavenske jezike i književnost ili hrvatski jezik i književnost na filozofskom fakultetu u Republici Hrvatskoj.

Osoba koja je diplomirala hrvatski jezik i književnost u nekoj drugoj zemlji može postati članom Društva pod uvjetom da pismeno izjavi kako prihvaća ciljeve Društva i kada njegovu izjavu ovjeri Malo vijeće.

Predsjedništvo Matice hrvatske donijelo je odluku da Društvo profesora hrvatskoga jezika može kao svoje sjedište navesti adresu Matice hrvatske (Ulica Matice hrvatske 2, Zagreb). Zahvaljujemo Matici koja nas je srdačno i ljubazno primila u svoje prostore.

Kako očuvati naš lijepi i drevni jezik pred naletom sveopće, pa i jezične globalizacije? Možda je rješenje i u našim rukama (u našim ustima). S tim mislima završavam i ovaj članak.

Marina Čubrić

SAMOKRES

„... za pasom mu devet samokresa, sve ih devet jedna vatra pali“
Hrvatska pučka pjesma

Kao stranac često pregledavam hrvatske rječnike i priručnike i evo što sam pronašao u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku¹ uz natuknicu *samokres*: „Samokres m 1... 2. ideol. neol.

1941. i 1991. a. vojn. v. pištolj b. v. revolver“ (sv. 9., str. 262.).

Pogledao sam što znači odrednica *ideol.* i pronašao sljedeće: „ideološki, riječ koja ima određeno značenje u kakvoj ideologiji“ (Kako se služiti Rječnikom, sv. 1., str. XIII.). Što misli Rječnik o ideologiji 1941. razumije se samo po sebi, a znači li to da je ideologija 1991. ista kao i 1941.? Ako nije, premda je u Rječniku između 1941. i 1991. veznik i, kojoj ideologiji pripada *samokres* 1991.? Koju zemlju je tada branio hrvatski *samokres*? Za-

¹ Jutarnji list i Novi Liber 2002., 2004., Zagreb

nimljivo je da nakladnik Rječnika, Jutarnji list piše ovako: „U Osijeku je predstavljen pištolj HS“ (Jutarnji list, 27. 5. 2001.). Kratica HS znači *Hrvatski samokres* i to je službeni naziv umjesto naziva *Hrvatski pištolj*.

Kojoj ideologiji sada pripada službeni naziv *Hrvatski samokres*? Sastavljači Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika preuzeli su iz Anićeva Rječnika natuknicu *samokres*: u Anića *samokres* ima samo odrednicu *ideol. neol. 1941.*, a sastavljači Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika dodali su godinu 1991.

Samokres od davnina živi u hrvatskome jeziku u početku u značenju *puška*, a poslije u značenju *pištolj*. Prvi su se pištolji pojavili u 16. st., a riječ je *samokres* u Hrvata prvi put

zabilježena u Šime Budinića 1582., Gundulić ju rabi u prvoj polovici 17. st., zatim Mihovil Pavlinović 1821., Ivan Mažuranić 1874., potvrđena je u hrvatskim i srpskim narodnim pjesmama, a zabilježena je u hrvatskim rječnicima: Della Bella 1728., Belostenec 1740., Voltić 1803., Stulić 1806., Drobnić 1846.–1849., Parčić 1901. i drugima.

U ruskom je jeziku umjesto *revolver* novotvorenica *skoropal* (V. Dalj), ali upotrebljava se i riječ *samopal* za kratku vatrenu pušku.

Samokres, prema tomu, teško da može biti smatran oživljenicom, a nikako ideološkim neologizmom iz razdoblja 1941. i 1991.

Artur Bagdasarov

DJELCE SA SKRIVENIM BLAGOM

Gustav Fleischer, 1893., Ljekarski provincijalizmi, Rječnik narodnih imena ljekarija, Vlastita naklada, Bjelovar

Krajem 19. st. u Bjelovaru je objelodanjena nevelika knjižica dragocjena sadržaja – rječnik ljekarničko-pučkih mjesnih naziva ljekovitih pripravaka, spravljenih najvećim dijelom od samoniklih domaćih ljekovitih biljaka. Ti su nazivi sabrani širom Hrvatske, a manjim dijelom i iz susjednih zemalja. Knjižicu je napisao Gustav Fleischer, kemičar i kulturni djelatnik, profesor na gimnaziji u Bjelovaru krajem 19. i početkom 20. st.

Knjižica Ljekarski provincijalizmi Rječnik narodnih imena ljekarija Gustava Fleischera vrijedan je tiskarski zapis ljekarničko-pučkoga nazivlja s prostora nekih

južnoslavenskih zemalja, koje se odnosi na ljekovite pripreme spravljene od dijelova pojedinih biljnih vrsta ili njihovih izlučina, kao što su smole, sokovi, eterična ulja i dr., ili pak od kemikalija odnosno kemijskih spojeva. Autor se naime krajem 19. st. obratio ljekarnicima nekih južnoslavenskih zemalja koje su bile u sastavu Austro-Ugarske Monarhije, kao što su ondašnja Hrvatska, Slavonija, Dalmacija, Vojvodina te Bosna i Hercegovina, ali i nekim ljekarnicima izvan Monarhije, kao što je Srbija, s molbom da prikupe mjesne narodne ljekarničke nazive pojedinih pripravaka sa svoga područja i da mu ih pošalju kako bi sabranu građu, ako odaziv bude dobar, mogao prirediti za tisak. Njegovu su se pozivu odazvala trideset i tri ljekarnika iz različitih mjesta, i on je na temelju građe koju su mu poslali, sastavio rječnik i tu građu objelodanio u vlastitoj nakladi. Vrijednost je toga nazivlja višestruka.